

Oponentský posudek o disertační práci k získání titulu Th.D. v oboru Historická teologie a teologie náboženství (stud. program Teologie) na ETF UK:

**Doc. PhDr. Petr Kubín, Ph.D.**

### **Svatý Vintíř. Poustevník, kolonizátor a diplomat.**

Petr Kubín, jak je ostatně zřejmé již ze záhlaví tohoto posudku, rozhodně není v oboru církevních dějin nováčkem, naopak vykonal a publikoval již mnoho originálního a užitečného, zejména v oblasti hagiografie. Věnoval pozornost blahoslavenému Hroznatovi a jeho kultu (Blahoslavený Hroznata, kritický životopis, 2000; Kult bl. Hroznaty do r. 1634 in: Světcí a jejich kult ve středověku, 2006), zásadním úvodním textem opatřil a redigoval jubilejní publikaci Svátý Václav, Na památku 1100 výročí narození knížete Václava svatého (2010). Pro aktuální téma, hagiografii sv. Vintíře, je třeba připomenout obsáhlou publikaci Sedm přemyslovských kultů (2011): autorem celé knihy je P. Kubín, vedle dalších světců uctívaných v přemyslovských Čechách pojednává i o sv. Vintíři (Poustevník Vintíř, kmotr knížete Břetislava, str. 195-218). Již v této studii vidíme starší, dosud stručnou, podobu textu nyní předkládané disertace. (V témže roce vyšla Kubínova studie Der Einsiedler Gunther und sein Weg zum Heiligenschein v Deggendorfer Geschichtsblätter, autor ji prezentuje jako „přípravnou studii ke kritickému životopisu sv. Vintíře“).

Autor se tedy bezpečně pohybuje v českých středověkých dějinách, a jak prokazuje první část předložené disertace, ovládá řemeslo historika, které si v první řadě žádá práce s originálními prameny. Dříve, než podá výklad o Vintířově životě, informuje na celých a graficky vydatných třiceti stranách disertace právě o pramenech. Nejprve o textech k Vintířově biografii – je to ovšem přesně vzato hagiografie, pak o památkách historiografických, o diplomatických pramenech, znovu o hagiografii, dále stručně o liturgii týkající se tohoto světce, a také, což bývá málokdy zájmem a málokdy bývá v silách jednoho badatele, o produktech výtvarného umění a o památkách hmotných. Z tohoto mého výčtu témat Kubínových úvodních kapitol vyplývá, že jsou zde hagiografické texty probírány na dvou místech jakoby rozpojeně, nepovažují za zcela šťastné, že jsou legendistické výtvořky řezenského převora Arnolda (přepřacovaná svatojímramská legenda) a Wolfherova Vita svatého Gotharda představovány jako prameny k Vintířovu životu, jako by se jednalo o žánrově odlišný zdroj, než jakým je vlastní anonymní legenda o sv. Vintíři. (Tato má mírně kritická poznámka budiž přičtena skutečnosti, že ke klasifikaci pramenů má evidentně odlišný vztah historik než filolog, který dbá v první řadě na literární charakter a genealogickou klasifikaci pramenů, s nimiž pracuje). – Stejně jako v této části vstupních kapitol při práci s prameny, i v její části další, týkající se dosavadního bádání a tudíž i přehledu starší a novější literatury k tématu, prokazuje Petr Kubín maximální sečtělou a zdařilou snahu vyhledat a seznámit se se vším, co bylo o předmětu jeho zájmu zjištěno a napsáno. Slovem jde o perfektní práci s prameny i s literaturou. (Upozornění k pozn. 24 na str. 52 – existuje kritická edice německého překladu tzv. Dalimila, V. Brom, Brno 2009. Jedna otázka – autor uvádí, že existují pouze dvě vintířovské monografie, Piterova a Langova – str. 25, a na str. 31 v pozn. 3 a pak i v seznamu literatury je uvedena kniha jezuitského misionáře Jiřího Davida ze Zdic, byť v překladu z r. 2007; nebo jde spíš o hagiografii? David je ovšem uveden v seznamu literatury, nikoli pramenů, ostatně stejně jako Piter; ovšem oddělit přesně pramen od tzv. sekundární literatury je vůbec v některých případech velmi obtížné, ne-li nemožné.) Další kapitoly na základě kritiky uvedených pramenů líčí Vintířův život, zaujme zde pasáž o světcových kontaktech s Uhrami, zvláště s králem Štěpánem I., což celé má Kubín za podezřelé; dále o Vintířově zásahu u císaře ve prospěch českého knížete Oldřicha (přátelské vztahy mezi Vintířem a Oldřichem jsou již jen fikcí, jak Kubín zdůrazňuje), posléze o Vintířových službách na dvorech Konráda II. a Jindřicha III. Pro tyto peripetie Vintířova života se lze opírat o kronikářské nebo v příznivém případě i diplomatické texty, zatímco o Vintířově smrti a pohřbu informuje v hagiografické naraci pouze Vita s. Guntheri (jejíž edici a překladu je pak věnován druhý, přílohový, díl disertace) a autor správně konstatuje, že v této části legendistova

vyprávění „se jedná o čistou literární fikci, složenou převážně z běžných hagiografických topoi“ (dovolují si upozornit, že „topos“ je masculinum!!). Závěrečná kapitola této první části disertace mluví o Vintířově kultu ve středověku. Hned na začátku jsme zde svědky toho, jak se český šlechtic a poustevník Vintíř dostal do jednoho z vrcholných literárních děl latinské literatury 11. století, do *Liber visionum Otloha* od sv. Jimrama, dále je v souvislosti s úvahami o možném, nicméně nakonec nerealizovaném Vintířově svatořečení podán výklad o kanonizačních předpisech vrcholného středověku a dále o poměrech běžných v pozdním středověku (i oficiálně nevyhlášený kult světce, tedy světce bez papežské kanonizace, býval Římem tolerován).

Druhá část disertace, edice *Legendy o sv. Vintířovi, Vita s. Guntheri* (BHL 3713, event.. i 3414-19) se svým titulním listem skromně definuje jako „Příloha“. Její znění je kopií publikované knihy Petra Kubína „*Legenda o sv. Vintířovi*“, která vyšla v nakl. Togga v roce 2014. Aby čtenář tiskem vydané knihy získal základní informace o světci, o jeho životě a kultu, edici zde předchází stručnější výklad „*Sv. Vintíř ve světle středověkých pramenů*“, takže v předložené disertaci jsou základní informace o světci zdvojeny. Kopie reprodukuje i původní stránkování vydané knihy, nenajdeme zde pochopitelně stránky 72-146, které v knižní verzi obsahují německý překlad Kubínova úvodního výkladu k legendě a k její edici.

Edice je založena na jediném dochovaném rukopise, NK ČR (UK Praha) XIII D 20, fol. 282v – 288r, původem z knihovny kláštera třeboňských augustiniánů. Obsah kodexu je v disertaci (Příloha) podán na str. 38-40. Rukopis vznikl ke konci (osmdesátá – devadesátá léta) 14. století. Tento zápis je základem Kubínovy edice a je v ní značen siglou T. Různočtení jsou brána ze starých tisků: nejdůležitější, dá se říci primární, je vydání Heinricha Kanisia (Ingolstadt 1602, sigla C), které vzniklo na základě neznámého rukopisu. Kubín se domnívá, že vůči tomuto rukopisu, Kanisiovo předloze, by měl mít rkp T v eventuálním rukopisném stemmatu (rodokmenu) přednost (str. 48), toto C pochází podle Kubínova mínění až ze šestnáctého, snad ještě 15. století (str. 50). Dočteme se dále, že měla Kanisiova edice „zásadní vliv na drtivou většinu dalších editorů, i ti, kteří znali T, ponechali legendu v podobě tlumočené právě Kanisiem, což se vztahuje na další tisky (začínaje Tannerem, 1659, až po Petrze – MGH, a Emlera FRB) s jedinou výjimkou, a tou je edice rajhradského Bonaventury Pitera, který vyšel přímo z rukopisu T, ač varianty tištěných vydání sledoval. Rozdíly jsou dány nejen drobnými variantami textů, ale také rozšířeními a dodatky, což se týká zejména počtu i podoby zaznamenaných zázraků. Je možné přijmout Kubínův závěr (str. 71) o tom, že tvůrcem tohoto hagiografického vyprávění byl kolem poloviny 50. let 13. století neznámý břevnovský mnich, který použil hotový text kanovníka Wolfhera z 11. století, připojil vlastní vyprávění a podal seznam zázraků. Legenda vznikla zřejmě jako příloha kanonizační žádosti.

Text legendy P. Kubín vnímá a předkládá primárně jako pramen pro Hroznatův život, jeho působení a vliv. Charakteristiku legendy v rámci „hagiografického diskurzu“ ponechává stranou (mimořádně v práci nenacházím informaci o vztahu Vintířovy legendy k legendě o sv. Ivanu BHL 4618), je ovšem třeba ocenit, že poznámkový aparát, který text doprovází (za textem, arabské a římské číselné indexy v textu) jsou velmi dobrým podkladem i k dalšímu literárně historickému hodnocení legendy. Velmi zajímavý materiál i po této stránce poskytují zázraky. Bude dále možno zkoumat dikci a styl legendy (všimla jsem si náběhů k rýmování prózy, tu a tam se vyskytne i *cursus*, ovšem ve všech svých běžných modelech, tím spíše zřejmě nezáměrně, topika je pozoruhodná, a nejen ta hagiografické, he zde i typický „*locus amoenus*“), zde ale bude třeba mít na mysli její odvozený charakter, závislost na Wolfherově legendě o sv. Gothardovi.

K ediční části disertace mohu konstatovat, že i zde stejně jako v jejím prvním díle prokázal autor – editor plnou kompetenci, znalost historických i náboženských, hagiografických, biblických, literárních a liturgických kontextů, a spolehlivou znalost středověkého latinského jazyka, což je pro práci tohoto

zaměření podmínkou, bez níž nelze. Následující petit, poznámky k edici i k překladu, je kolegiálním diskusním komentářem filologa- editora k práci editora-teologa a nemá vliv na hodnocení předložené disertace.

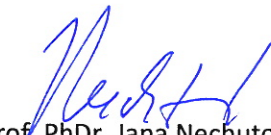
Kubínův text legendy se podle mého názoru příliš těsně drží znění rkpu XIII D 20, ač je nutno je na mnoha místech opravit podle znění reprodukováného (byť snad podle mladšího rkpu, neznámého) Kanisiem. První věta exordia (str. 154) nemůže končit slovem „qualitate“, byla by bez přísudku, musí pokračovat za čárkou slovem „faciem“ a za výraz „preveniens“ je nutno podle C doplnit přísudek accessit (i když nevyklučuji, že bez ohledu na C by bylo lze větu číst až po přísudek „delegavit“ (pak by „accessit“ nebylo nutno doplňovat), ale za „delegavit“ patří příslovečné určení „sub testibus“, jímž u Kubína, myslím že nesprávně, začíná další věta. V tomto souvětí v 1.ř. na str. 156 najdeme čtení „multipli“, neexistující slovo, které je v C správně – multiplicem (v T patrně ligaturou nevyznačená zkratka, již editor nerozvedl). Podobné písařské nedopatření, jež mělo být emendováno, je na str. 166 nahoře na ř. 2 „oblita“, patří tam „abolita“- (Toto i předchozí místo jsem revidovala podle rkpu, což umožnila jeho digitální reprodukce v Manuscriptoriu, editor čte rukopis naprosto spolehlivě přesně.)

Podobně jako je první věta celého textu nenáležitě předčasně bez přísudku ukončena („qualitate“) např. též na str. 158 končí věta „Quo....rediens“ tečkou a zůstala bez přísudku, jímž je teprve „totondit“. Podobná interpunkční a tím i syntaktická nedopatření nacházíme v edici častěji (např. věta končící v edici „mitigans“, str. 162 nebo „ingemuit“ str. 164). Domnívám se, že není správné oddělovat interpunkční participiální vazby, jak se zde děje.

K překladu – je hladký a dobře se čte, chyby jsem v něm nenašla, na několika místech bych sama překládala odlišně, ale je známo, že u jedné předlohy je tolik překladů, kolik překladatelů, takže Kubínovu českou verzi vintířovské legendy respektuji.

O kvalitě předkládané disertace není pochyb, vyhovuje nejvyšším nárokům na kvalifikační práci v daném studijním programu, a tudíž ji bez jakýchkoli výhrad doporučuji k obhajobě.

V Brně 8. ledna 2016

  
Prof. PhDr. Jana Nechutová, CSc.,  
Ústav klasických studií FF MU